WWW.LAWSHIPS.COM
BY YOAV HARRIS
Email:
yoavh@maritime-law.co.il
Harris & Co
Maritime law office

CHAMBERS & PARTNERS
REVIEW
"HAS SIGNIFICANT LITIGIOUS CAPABILITIES."
"GREAT LAWYER."
"EXTREMELY SHARP AND FAST."
Chambers CONTRIBUTOR Global Practice Guides 2025 Shipping
dun's 100
The LEGAL 500

על משט הצומוד והוראת השעה להסדרת הליכי המלקוח הימי

מעל ל- 85 שנים חלפו מאז שבאוקטובר 1939 פורסמה בעיתון הרשמי בארץ ישראל ההוראה מטעם "המורשים לשמש במשרד הלורד אדמירל הגבוה של הממלכה המאוחדת", הבאה: "לפיכך, בשם הוד מלכותו ובשמנו רוצים ודורשים אנו מבית המשפט העליון של פלשתינה (א"י) וממך, זקן השפטים של בית-המשפט הנ"ל באותו זמן או מהאנשים האחרים המשמשים בתפקידי שופטים של בית המשפט הנ"ל באותו זמן, ובית המשפט הנ"ל ואתה מורשים ונדרשים בזה מזמן לזמן, לכשיפורסם כל כרוז ... האומר כי פרצה מלחמה בין הוד מלכותו ומדינה זרה, ולא באופן אחר, לשים לב לכל מיני תפיסות, עיקולים, שלל מלחמה, ולקיחות חזרה של כל אוניות ספינות אווירונים וסחורות שנתפסו כבר עם פרוץ כל מלחמה כזאת, ואשר ייתפסו ויילקחו לאחר מכן...לדון בהן וליתן החלטה עליהם, לפסוק ולהחרים, בהתאם לסדר האדמירליות ולחוק העמים והתקנות בנידון זה, שיש להן תקוף באותה שעה...ולשם עשיית הפעולות הנ"ל יהא כתב זה- כתב ההרשאה שלכם עד שיבוטל או יסולק". הנחייה זו נחתמה בתאריך 3 בספטמבר 1939, יומיים לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה.

במהלך תקופת מלחמת העולם השנייה אותרו מספר פרסומים אודות מקרים בהם הוגשו בפני בית המשפט העליון בישראל בקשות להחרמת אנייה, אלא שלאחר סיומה של זו לא הובא הנושא לפתחו של בית המשפט לימאות עד להגעתה של האנייה Estelle.

המצרים לעומת זאת, "עסקו" בתפיסת אוניות ישראליות שחצו את תעלת סואץ ובהחרמת מוצרים המיועדים לישראל או שנשלחו אף אם היו על גבי אוניות סוחר נייטראליות וזאת מכוח צו משנת 1950 של המלך פארוק דאז וקביעת בית המשפט המצרי כי כל מטען המסומן כ"תוצרת ישראל" הוא מטען אויב. אחד המקרים הידועים הוא סיפורה של האנייה בת גלים אשר נתפסה בשנת 1954, צוותה שוחרר בחלוף מספר חודשים הודות למאמצים דיפלומטיים והיא עצמה הוחרמה וטובעה בשנת 1967. פרקטיקה זו גונתה על ידי מועצת הביטחון של האו"ם בשנת 1951 אולם המצרים המשיכו בשלהם למעשה עד לחתימת הסכמי השלום משנת 1979.

האנייה Estelle שנתפסה באוקטובר 2012 כשהיא מתיימרת לפרוץ את הסגר הימי ממול לחופי עזה כשעל סיפונה מלט וצעצועים עוררה את שאלת סמכותו של בית המשפט לימאות לדון בנושי תפיסה והחרמה של אוניות, מכוח חוק בריטי משנת 1864 (Naval Prize Act 1864) הוא החוק עליו התבססה המדינה/פרקליטות מחוז חיפה בבקשה להחרמתה.

משנקבע בעניינה של זו כי בית המשפט לימאות מוסמך לתפוס ולהחרים כלי שייט אותם עוצר חיל הים בעת ניסיונות או כוונה לפרוץ סגר ימי מוכרז, הוסיפו והוחרמו בדרך זו הספינות Marianne (בשנת 2015) Zaytuna -Oliva (בשנת 2016).

עוד בימים אלו נידון עניינן של סירות הדיג העזתיות P-00474, P-00494 אשר נתפסו על ידי חיל הים לאחר שורה של מקרים בהן חרגו מגבולות האזורים הימיים המותרים לדיג והתעמתו עם ספינות חיל הים. כל זאת לפני השביעי באוקטובר.

כל אלו נידונו ונידונים על ידי הפנייה למערכת חוקים בריטית מלפני למעלה מ-160 שנים, בעת שמנועי הקיטור ומפרשים, היו נפוצים ואשר אין בה כללים מפורשים וברורים.

בהתייחסו למצב זה, מסר כבוד השופט רון סוקול, את אלו הבאים: "חשוב גם לזכור כי החקיקה בענייני מלקוח ובמרבית העניינים הנוספים הנדונים בבית המשפט לימאות הינה חקיקה עתיקת יומין שאינה מופיעה מפורשות בשום קובץ רשמי. חוק בית המשפט לימאות מסתפק בהוראת הפנייה לדין המנדטורי. הדין המנדטורי אינו ברור, הוא מבוסס על תפיסות משפטיות שונות מאלו של הדין הישראל ואף שונות מהדין האנגלי הנוכחי...החקיקה אינה נגישה למי שאינו בקיא בתחום...הותרת פרק כה חשוב בכל הנוגע לדיני הימאות ולדיני המלקוח מוסתר למעשה מעיני הציבור מנוגדת לעקרון החוקיות. גם מטעם זה יש לצפות כי המחוקק יאמר דברו בהקדם, וידאג כי גם המשפט הימי הישראלי יזכה לחקיקה

WWW.LAWSHIPS.COM
BY YOAV HARRIS
Email:
yoavh@maritime-law.co.il
Harris & Co
Maritime law office

CHAMBERS & PARTNERS
REVIEW
"HAS SIGNIFICANT LITIGIOUS CAPABILITIES."
"GREAT LAWYER."
"EXTREMELY SHARP AND FAST."
Chambers CONTRIBUTOR Global Practice Guides 2025 Shipping
dun's 100 The LEGAL 500

עדכנית וראויה" (ת"ח 13- 08- 26861 האנייה Estelle, פסקה 80).

על פי פרסומי המרכז למידע מודיעין ולטרור על שם אלוף מאיר עמית שבמרכז למורשת המודיעין – """משט החוסן הלאומי": קמפיין הומניטרי בשירות חמאס" 4 ספטמבר 2025), בימים אלו אמור לצאת לדרכו "משט החוסן (צמוד) העולמי" (GLOBAL SUMUD FLOTILLA) שמטרתו לשבור את המצור ימי מעל לרצועת עזה. המשט כולל או אמור לכלול עשרות כלי שייט שייצאו מברצלונה, גנואה ותוניסיה ועל מארגניו נמנים, בין היתר גם קואליציית צי החירות אשר הייתה מעורבת בארגון משטים פורצי סגר מאז שנת 2007 ובהם המשטים האחרונים של "מדלן" ו- "חנטי'לה" מחודש יולי וכן ארגון ה- IHH התורכי ש"הפגין נוכחות" במשט המרמרה. על פי ה- press release של מארגני המשט מתאריך 9 בספטמבר , מתקפת כטב"ם על אחד מכלי השייט לא תשבור את רוחם והם מתכוונים לצאת מתוניס "עם השלמת בדיקות מכאניות אחרונות, הערכת מזג אוויר ומוכנות משתתפים". בפרסום נוסף מאותו יום דווח על כלי שייט נוסף מהמשט שנפגע מכטב"ם, בחופי טוניס.

במסגרת ההיערכות למשט זה ולריבוי כלי השייט והתפיסות הצפויות, הוצגה להערות הציבור טיוטת תקנות בית המשפט לימאות (סדרי דין) (הוראת שעה) תשפ"ה- 2025.

מהטיוטה ודברי ההסבר עולה, שלא לצורך הסדרה כוללת של נושא המלקוח הימי פנה מחוקק המשנה ועמל על נוסח תקנות מעודכן, אלא, מכיוון שניהול הליכי המלקוח משך חודשים ארוכים "הטיל על צה"ל נטל כבד מבחינת המשאבים הדרושים להחזקה בכלי השיט ומבחינת מקום העגינה שלהם" ומאחר ובימים אלו צפוי להתקרב לעבר חופי רצועת עזה משט בהיקף של עשרות כלי שיט (לפריצת הסגר הימי המוטל על עזה).

כך יוצא, שבמקום דבר חקיקה סדור ומעודכן, הקובע למשל מיהו אויב? מיהו תמים? מה בר החרמת ותפיסה וחילוט ומה לא, כמו גם מדרג בין אלו, כל שיש הנו נוסח קצר של תקנות הקובעות למעשה סדר דין מהיר לבירור תביעה להחרמת ספינה של הגשת בקשת החרמה תוך 30 יום מהתפיסה, כתב הגנה תוך 30 יום לאחר מכן, ישיבת קדם משפט 30 ימים לאחר הגשת כתב טענות אחרות ודיון בתוך 90 ימים סך הכל.

היינו מסגרת דיון של 180 ימים שהם 6 חודשים. במסגרת זו יכול ויהיו בה שינויים וממילא על פי שיטה זו רק לאחר שיינתן פסק דין המאשר את התפיסה, יחל שלב מימוש ההחרמה (במכר כפוי) -פעולה שלוקחת פרק זמן נוסף.

על פניו נראה כי אין כל צורך בהוראות שתקנות אלו מספקות. שכן, ככל שהמטרה הנה לחסוך משאבי חיל הים בשמירת כלי השייט שנתפס עד להכרעה בבקשה, הרי שכבר כעת קיימים בבית המשפט לימאות מנגנונים המאפשרים מכירת כלי השייט והפקדת תמורת המכר בקופת בית המשפט או הפקדת ערובה עבורו (ושחרורו) כבר בתחילת הדרך.

\כשלפי כל אחד מאלה חיל הים משתחרר מחובת האחזקה וההכרעה עצמה תהא מי זכאי לכספי התמורה/ערובה: האם המדינה או בעלי כלי השייט. כך נעשה למשל בעניינה של Marianne אשר נמכרה לגרט, או למשל בעניין של סירות הדיג העזתיות ששוחררו אל מול הפקדת ערובה ופסק הדין בענייננן צפוי להינתן במהלך תקופה זו.

כך גם ממילא, על פי החוק משנת 1864 כפי עדכוניו, המדינה מחויבת להביא את בקשת התפיסה אל בפני בית המשפט לימאות במהירות וללא עיכוב (forthwith and without bulk broken) (כאשר למעשה, התעכבות המדינה משך מספר חודשים עם הגשת בקשת ההחרמה של הספינה Estelle, לאחר שזו נתפסה, הביאה לשחרורה). מכאן שדווקא פרק זמן של 30 יום להגשת בקשת החרמה (על פי התקנות) נחזה כלא תואם את פרק הזמן המחויב.

נכון הוא כי התקנות כפי שהן מוצגות מאפשרות למשל להמציא לבעלי האנייה את בקשת ההחרמה גם בדואר אלקטרוני (ובכך לחסוך את הצורך בהגשת בקשה להמצאה אל מחוץ לתחום) ובכל זאת מציבות מסגרת זמנים לבירור בקשות תפיסה והחרמה. אולם בפועל, דומה כי בכל הקשור למטרתן כפי שהוצגה- חיסכון במשאבי שמירה והחזקת כלי השייט הנתפסים אין בהן בשורה של ממש.

אם בחיסכון עלויות אחזקת כלי השייט מדובר, העניין שהיה רצוי לעגן בתקנות הוא את סמכותו של בית המשפט לימאות להורות על מכירה כפויה/ הפקדת ערובה במהירות. זאת עוד טרם בירור בקשת התפיסה וכולל קביעת שווי ערובה מראש

למשל על פי מפתח של שווי גרט לפי משקל ברזל הספינה ובצירוף מתאם גיל כלי השייט, באופן שאינו מצריך הערכות שווי למיניהן. והמדובר בדוגמאות בלבד.

לא נותר אלא להמתין האם המחוקק ייענה לאתגר עדכון החקיקה במלואו. המשטים למיניהם וניסיונות פריצת הסגר, מן הסתם יוסיפו לבוא.

יואב הריס, עו"ד

הריס ושות', עורכי דין

פורסם, במטען, מהדורת האינטרנט, www.shipper.co.il, יום ראשון, 21.9.2025.

SOCIALS

YOAV HARRIS ADVOCATE

YOAV HARRIS

WWW.LAWSHIPS.COM

YOAV HARRIS

CONTACTS

FAX: +927.(0)4.874.4040

TEL: +927.(0)4.845.4040

E-MAIL: YOAVH@MARITIME-LAW.CO.IL

16 PAL-YAM ST. 5TH FL. HAIFA.
28 HARBAA ST. NORTH TOWER, 5TH FL. TEL AVIV.

